

VASÁRNAPI MUNKASZÜNET.

Írta: GROSSMANN JANKA.

A vasárnapi munkaszünet fogalmához, amely olyan országokban, ahol igazán szünetel vasárnap a munka, békét, csöndet, pihenést jelent, nálunk a legutóbbi évtizedben elkeseredett küzdelmek harci riadója fűződik. A Baross-

féle munkaszünetet az apró epigonok rendeletei minden téren kikezdték: az érdekeltség egy szép napon azon vette észre magát, hogy van ugyan munkaszünet a törvényben, de nincs a gyakorlatban. „Társadalmi” akció indult meg a munkaszünet érdekében, a kereskedők sorra kötötték a megállapodásokat, melyek szerint üzletüket a nyári hónapokban vasárnaponként zárva tartották. Nem önkéntes nagylelkűségből szánták rá magukat erre a lépésre, hanem az érdekeltség másik, nagyobbik felének, az alkalmazottaknak nyomása alatt. Ez a nyomás mind erősebb lett, mert hovatovább nagyon megnövekedett az elkeseredés az alkalmazottak táborában. Ekkor – szinte meglepetés-szerűen – akadt egy miniszter, aki jelét adta szociális gondolkodásának és rendeleti úton úgy rendezte a munkaszünet kérdését, ahogy az ma is fennáll. – Sajnos, csak rendeleti úton, nem törvény erejével. – Ennek az lett a hatása, hogy a rendeletet boldog-boldogtalan kijátszotta. Mi sem természetesebb, minthogy az alkalmazottak rovására ment a rendelet minden megsértése, úgy hogy ezek egyre hangosabban kezdték a kérdés végleges, törvényes rendezését sürgetni.

Ez is megjött. Itt fekszik előttünk hónapok óta egy „Törvényjavaslat az ipari munkának vásár- és ünnepnap szüneteléséről”. Nem tudjuk mi birta rá a kereskedelem-ügyi minisztert, hogy ezt a javaslatot most közrebocsássa és arról az érdekeltség véleményét kikérje. Belátta-e, hogy tényleg tarthatatlan a kérdés mai rendezetlensége, vagy szűksége volt-e a nemzeti kormánynak újabb szociális alkotásra, hogy megint megoldjon egy problémát, úgy ahogy a betegsegélyezés kérdését egy esztendővel ezelőtt megoldotta. Nem tudjuk, de nagyon valószínű, hogy a javaslat a „mézes madzag” nemes szerepét van hivatva betölteni.

Ha elolvassuk a javaslat indokolását, főleg annak bevezetését, örül a lelkünk azon a modern szociálpolitikai befogáson, amely abban megnyilvánul. De rövid lesz az örömünk, ha a javaslat pontjait soravesszük. Vagy nyilvánvalóan káros és sérelmes intézkedések vannak bennök, vagy olyanok, amelyekben a sérelem burkoltan van meg valamilyen tetszetős máz mögött. Ilyen például a 6. §-nak a nőmunkásokra vonatkozó intézkedése is. Ez a paragrafus kimondja, hogy a vasárnapi munkaszünetet felfüggesztő „rendeletben oly üzemekre nézve, amelyeknél a munkaerő az üzem folytonossága következtében nagyobb kihasználásnak van kitéve, a munkaszüneti napokon végzett munkáknál 16 évnél fiatalabb egyéneknek vagy az életkorra való tekintet nélkül általában a nőalkalmazottaknak foglalkoztatása meghatározott időre korlátozható vagy egészen el is tiltható.” Itt tehát nem a munkaerőt általában védi a miniszter a nagyobb mértékű kihasználástól, hanem a női munkaerőt, ami más oldaláról nézve a dolgot azt jelenti, hogy az egyenlő munkabér elvének gyakorlati megvalósítása útjába a már meglevő sok akadály közé még egyet beiktat.

De vannak nagyobb és nyilvánvalóbb sérelmek is. Nem vesszük itt sorra valamennyit, csak a legrikítóbbat, azt, amely a vidéki alkalmazottakat egyszeribe felvillanyozta és ellenállásra sarkalta: a 11. §-t, amely kimondja, hogy „az ipari és kereskedelmi árusítás munkaszüneti napokon Budapest székesfőváros kivételével reggeli 6 órától déli 12 óráig végezhető.” Ez azt jelenti, hogy vidéki

kartársaink számára a javaslat az eddiginél is rosszabb állapotot teremt: eddig csak 10 óráig tarthatták őket az üzletben, illetve hivatalban, ezentúl 12 óráig legyenek rabjai a főnökeik kapzsiságának. A javaslat készítője – úgy látszik – érezte, hogy ez a rendelkezés nem talál visszhangra, mert az indokolásában felvonultatja az öreg ágyút és szinte védelemképpen mondja, hogy „az élet feltétlenül parancsoló követelményeivel számol.” Ez a követelmény az indokolás szerint abban áll, hogy a vidéki vásárló közönség zöme, a vidéki kisgazdák és gazdasági munkások csak vasárnap jöhetnek be a városba bevásárolni és a délelőtt 10 óráig terjedő idő erre a célra rövid. Elfelejtí itt az indokolás szerzője, hogy éppen a gazdasági munkásokra nem terjed ki a munkaszünet, hogy tehát ők vasárnap is dolgoznak, ha van munka, és vasárnap sem dolgoznak olyankor, amikor a gazdasági munka szünetel. Épp ily alapos a második pontja az indokolásnak, amely azt mondja, hogy „a vidéki vevőközönség életrendje, szokásai is egyenesen kívánják a délelőtti 10 órai záróra további fentarthatását.” Ezt nem magyarázza bővebben az indokolás, pedig érdekes volna megtudni, hogy milyen az a hatalmas életrend és minők azok az ősi szokások, melyek szükségessé teszik azt, hogy a meglevő amúgy is rövid pihenőt még jobban megnyirbálják.

Szembeállítja a miniszter ezzel az intézkedéssel a javaslat előnyét, a hétköznapi munkaszüneti kárpótlást. Kimondja a 18. §-ban, hogy a munkaszüneti napon foglalkoztatott alkalmazottnak munkaadója a következő hét valamelyik munkanapján tartozik kárpótlást adni. Nem tűnik ki azonban az indokolásból, hogy ez a kárpótlás csak azoknak az alkalmazottaknak jár-e, akik a törvényben megengedett munkát végzik vasárnap, vagy azoknak is jár-e, akik rendeletileg megengedett munkát végeznek. Mellesleg megjegyezve, nincs az a munka, amelyet a törvényhatóság első tisztviselője (elsőrangú kereskedelmi szakember!) meg ne engedhetne, mert elég jogcím erre még a „lényeges magánérdek” is.

Ez az intézkedés a gyakorlatban teljesen értéktelen, mert keresztülvihetetlen. Nincs az az üzem, amelyben állandóan lehetne a hét minden napján más-más alkalmazottat nélkülözni és nincs az az alkalmazott, aki főnökét kényszeríteni tudná, hogy neki ezt a pihenőt tényleg meg is adja. Nem segít ezen sem az a §, amely kimondja, hogy az alkalmazott a kárpótlásról le nem mondhat, sem az, amely elrendeli, hogy a felfüggesztésekről és kárpótlásokról jegyzék vezetendő. Nem sorolunk fel eseteket: minden olvasónk alkalmazza a törvényt a saját praxisában előforduló esetekre és meg fog győződni róla, hogy a hétköznapi kárpótlás fából készült vaskarika.

Legjobban kitűnik ez abból, hogy maguk a főnökök, akiknek pedig a javaslat szembeötlően kedvez, nem kérnek a vasárnapi nyitvatartásból, ha hétköznapi pihenő jár érte. Egyik főnöki testület a másik után tiltakozik a hétköznapi kárpótlás ellen és helyette teljes vasárnapi munkaszünetet kér, vagy legalább is a jelenlegi állapot fentartását kívánja. A nagylelkű intézkedés tehát itt nem vált be. Főnök és alkalmazott egyaránt szépen köszöni a hétköznapi kárpótlást, de nem kér belőle.

Az e kérdésben támadt ellenvélemény néhány rendkívül érdekes momentumot vetett fel, amelyekkel e helyen szintén foglalkozunk.

A vidéki alkalmazottak teljes joggal sérelmesnek találták a javaslatnak azt a pontját, amely a vasárnapi zárórát d. e. 10 órától 12 órára kitolja és szervezkedni kezdtek ellene. A szervezkedés a temesvári alkalmazottak egyesületéből indult ki, amely a teljes 24 órai munkaszünet érdekén tartandó országos kongresszusra hívta meg a társaságokat. Ezek bejelentették képviselőiket, a rendező egyesület a bejelentéseket köszönettel tudomásul vette és a kongresszus előtt két nappal közölte a fővárosból jelentkezett egyesületekkel, hogy a kongresszus vidéki jellegének megóvása végett képviselőik jelen lehetnek ugyan, de sem szólási, sem szavazati jogot nem kapnak. Kiderült ugyanekkor, hogy a rendezésen nem csupán a temesvári egyesület buzgólkodik, hanem a budapesti központ, a Kereskedelmi Alkalmazottak Országos Egyesülete is. Sőt kiderült a kongresszus napján az is, hogy a fővárosi egyesületek képviselőit egyáltalában nem engedték be a terembe, mert az említett országos egyesület táviratilag figyelmeztette a temesváriakat, hogy a budapesti kiküldöttek csak rendzavarás miatt mennek le a kongresszusra. Ez bizonyára a kartársi összetartás nevében történt.

A kongresszuson a hivatalos előadó csak 24 órai vasárnapi munkaszünetet követelt, mire egy vendégként jelen volt országgyűlési képviselő nagyon talpraesetten fejtegette, hogy ha a vasárnapi munkaszünet csak reggel 6 órakor kezdődik, akkor minden főnök dolgoztathatja szombaton egész éjjel az alkalmazottjait. Igen furcsa volt, hogy a felszólalónak a 36 órás vasárnapi munkaszünetet követelő határozati javaslatát a vezetők asztal alá ejtették, s csak az indítványozó figyelmeztetésére húzták megint elő. De a javaslatnak az elfogadása után a sajtót mégis úgy informálták, mintha a kongresszus csak a 24 órás munkaszünet mellett foglalt volna állást.

Ezt a következő magyarázza: a K. A. O. E. elnöke kijelentette a kongresszuson, hogy egyesülete a tervezetben angazsálva van, mert megbízásából ő, az egyesület elnöke, informálta úgy Szerényi államtitkárt, a javaslat készítőjét, hogy az információnak ez a javaslat lett az eredménye. A főnöki testületek képviselőjének érvei oly súlyosak voltak, hogy neki, az alkalmazottak képviselőjének hozzá kellett járulnia a vidéki üzletek vasárnapi zárójának kitolásához. A kormány képviselője itt kijelentette, hogy elfeladásra épenséggel nem volt szükség, mert a tanácskozás, amelyen a véleményeket kikérték, tisztán informatív jellegű volt.

Természetes, hogy mindez állásfoglalásra készítette az ország kereskedelmi alkalmazottainak azt a nagy részét, amely nem a K. A. O. E.-ben van szervezve. Küzdelmüket a 36 órás vasárnapi munkaszünet követelésével indították meg. A mozgalom az egész országra kiterjed és meglehetősen hangos, mert célja az is, hogy tudomásul vegyék az ország szerte, hogy az államtitkárt rosszul informálták.

Az ellenvélemény megnyilatkozást keresett. Szeptember 27-ére az ország hat tekintélyes egyesülete együttes országos nagygyűlést hívott egybe. A nagygyűlésen 129 városból 134 egyesület volt képviselve. Levélben vagy táviratban üdvözölte a nagygyűlést 124 város alkalmazottainak szervezete. De volt főnöki testület is képviselve a kongresszuson, sőt bejelentette a 36 órás vasárnapi munkaszünet követeléséhez való csatlakozását egy vidéki város 48-as pártja is.

A nagygyűlés lefolyásában nevezetesebb mozzanatot csak az látott, aki hasonló gyűlések terén már tapasztalatokkal bír. Pikantériaszamba ment például az a féltő gyengédség, mellyel a miniszter képviselőjét fogadta és védte a nagygyűlés vezető elnöke. Annyira ment ez a gyöngédség és a féltő szeretet, hogy még az előadói javaslaton is simított utólag az elnök, ugyanaz az ember, aki nem is olyan sokkal előbb ugyanabban a teremben egy más nagygyűlés alkalmával sikerrel vezetett egy olyan akciót, amelynek az volt a célja, hogy a kormány képviselőjét megugrassa. Ezúttal ott ült a kormány képviselője mindvégig. Nem tett ugyan más kijelentést, mint aminőt a kormányképviselők hasonló alkalmakkor tenni szoktak, de meg sem futamodott, mint egykori kollégája, mert az energikus elnök mindenképpen rendet tartott. A dicséretes rövidséget, a szólás jogáról való rémes lemondást sajnálattal nélkülöztük a nagygyűlésen. Az elfogadott határozati javaslat szerint, amelyhez a fővárosiakon kívül 15 vidéki egyesület küldötte szolt hozzá: az országos nagygyűlés a legerélyesebben állást foglal az általános, az egész országra és a kereskedelem minden ágazatára kiterjedő, kivételeknek és miniszteri rendeleteknek jogot nem adó, teljes 36 órás vasárnapi munkaszünet mellett s a legkíméletlenebb harcot jelenti be mind a törekvésekkel szemben, amelyek évek hosszú sora óta munkált követelésének megcsönkítése, avagy megsemmisítése irányulnak.

Foglalkozott a nagygyűlés Pfeifer Sándor előadása alapján az országos szervezkedés kérdésével is és kimondta, hogy:

1. az összes fővárosi és vidéki kereskedelmi alkalmazottaknak és magántisztviselőknek kötelességük a határozati javaslatban körvonalozott elveken fölépült valamely egyesület tagjává lenni és azt minden erejével erkölcsileg és anyagilag támogatni.

2. Óhajtandónak mondja, hogy a fővárosi alkalmazott-egyesületek a fenti elvek alapján egy táborra egyesüljenek és hasonlóképpen egybeolvadjanak az egyes vidéki városokban működő alkalmazott-egyesületek.

3. Legközelebb megvalósítandó célul azt tűzi ki a nagygyűlés, hogy az így egyesített helyi egyesületek a fővárosi fuzionált egyesületekkel egyetemben hatalmas és impozáns országos szövetségévé tömörüljenek, amely egyrészt megadja szakosztályainak és csoportjainak a kellő mozgási szabadságot, másrészt az egész országos szervezetnek azt az erőt, egységet és céltudatosságot biztosítja, amelynek segítségével a kereskedelmi alkalmazottak nagy érdekeit megvédeni és minden ellenségét lebírni lehetséges.

E javaslattal kapcsolatban indítvány merült fel arra nézve, hogy mondja ki a nagygyűlés, hogy a magántisztviselői és kereskedelmi alkalmazottak különböző budapesti egyesületeinek és társulatainak fúziója testet öltött.

A Nőtisztviselők Országos Egyesületének képviselője ehhez kijelentette, hogy egyesületében megvan a hajlandóság arra, hogy egy az ország összes testületeit egyesítő szövetség létesítéséhez hozzájáruljon, de nem adott meghatalmazást megbízottjának, hogy erre nézve végleges és kötelező kijelentést tegyen. A fúzió kimondását kellő elő-

készítés hiányában korainak tartja. A nagygyűlés az előkészítő-bizottságot bizta meg a fűzió előmunkálataival. A nagygyűlés lefolyása mindenképen impozáns volt és méltó a napirendre tűzött nagyhorderejű kérdésekhez. Hisszük, hogy előbbre vitte a szervezkedés és a vasárnapi munkaszünet annyira aktuális kérdésének megoldását és rövidesen arra vezet majd, hogy vidéki kartársaink is teljes vasárnapi munkaszünetet élvezhessenek